

חובת גילוי אקטיבית מצד מבטח

בעקבות ע"א 453/11 בביהמ"ש העליון

פסק דינו של ביהמ"ש העליון המובא להלן הצטמצם להכרעה ספציפית חסרת נפקות רוחבית מחדשת, ברם ראוי לייחד תשומת לב לדבריה של השופטת דפנה ברק ארז שאמנם הצטרפה לדעת הרוב, אך מצאה לייחד דברים לעניין חובת "הגילוי האקטיבית" המוטלת על מבטח. חובה זו נולדה כזכור מתוך רצון של הפסיקה לאזן את אי השוויון שבין מבטח למבטח, וזאת כחלק מגישה צרכנית שקיבלה ביטוי בשורה ארוכה של פסקי דין. ככל שחובת הגילוי האקטיבי ריחפה כמעין עננה בשמי המשפט, הרי שפסה"ד הנדון ודבריה של השופטת ברק ארז יצקו תוכן מוחשי לחובה זו, באופן שעתיד לפגוע במבטחות ולהגדיל את קשת הטענות המועלות כנגדן.

הערתה הראשונה של השופטת ברק ארז מובאת כלשונה:

"הערה ראשונה נוגעת לזיקה שבין היקפו של הכיסוי בפוליסה לבין חובת הגילוי. אין חולק שהפוליסה אשר רכשה המערערת היא מקיפה ורחבה מאוד וכמובן רחבה בהרבה מהפוליסה התקנית הקבועה בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן, התשמ"ו-1986 שאת תנאיה ניתן לשנות רק לטובת המבוטח (תקנה 6). אכן, כפי שהראה חברי, אין מדובר בפוליסה מסוג כל הסיכונים". יחד עם זאת, לדידי, ככל שהכיסוי המוענק רחב יותר ומכסה אף סיכונים נדירים למדי, כך עשויה להיווצר אצל המבוטח תחושה (מוטעית) כי למעשה הוא מכוסה באופן "מלא" מפני כל סיכון רלבנטי. יפים גם למקרים כאלה דבריו של השופט (כתוארו אז) א' ברק בע"א 420/83 אשר נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מד(2) 627, 650 (1990):

"יש לשקול, אם לא מן הראוי הוא להטיל על חברת הביטוח את החובה, שתעמיד את המבוטח על כך, שאין בידו כיסוי "מלא". לכאורה, נראה כי דרישת תום הלב הקבועה בסוף 12 לחוק החוזים (חלק כללי) מחייבת זאת".

אם כן, ראוי כי מבטחים יבהירו באופן אקטיבי, ברור וחד משמעי למבוטחים שפוליסות ביטוח המכסות קשה רחבה במיוחד של סיכונים אינן פוליסות מסוג "כל הסיכונים". הבהרה כזו, שצריכה להיעשות כבר בשלב המשא ומתן לקראת כריתת חוזה הביטוח (ראה: שוורץ ושליונגר, בעמוד 225), תאפשר לוודא כי המבוטח אכן מודע לכך שישנם סיכונים שהוא אינו מכוסה מפניהם. מתן ההבהרה מראש יכול לאפשר למבוטח לקבל החלטה מושכלת בנוגע להתקשרות בחוזה הביטוח, וממילא גם ימעיט בהתדיינויות משפטיות לאחר מעשה".

כיצד יוכל מבטח למלא חובה אקטיבית זו כלפי המבוטח? האם ביהמ"ש הנכבד ער לכך שאין בענף הביטוח קשר ישיר בין המבטח למבוטח? האם ער ביהמ"ש לדינמיות של חיי היומיום בכל

הקשור לעריכת חוזי ביטוח? שאלות אלו נותרות בלא מענה לא בכדי, שכן דומה שהרף שהציב ביהמ"ש אינו ניתן ליישום בחיי היום יום של ענף הביטוח.

הערתו השניה של ביהמ"ש מחייבת התייחסות והערכות ונוגעת לדרישה המוגברת של חובת גילוי ככל שהמדובר בסיכונים שאינם שכיחים ואינם מכוסים לפי תנאי הפוליסה. חובה זו ערטילאית מקודמתה, שכן שכיחותם של סיכונים עולה ויורדת ומשתנה בהתאם לשינויים הדינמיים בחיינו וכך תמצאנה חברות הביטוח במצב שבו תורחב היקפה של חובת הגילוי האקטיבי בהתאם לאמות מידה שתקבענה ע"י ביהמ"ש מעת לעת ובדיעבד.

אין בידי ענף הביטוח פתרונות מעשיים המשתלבים בחיי העשייה היומיומית ושיש בהם כדי למלא אחר צפיית ביהמ"ש בכל הנוגע לחובת גילוי אקטיבית מצד מבטח לגבי סיכונים שאינם מכוסים בפוליסה ולא נותר אלא לקוות שדברי ביהמ"ש ישארו במסגרת אמרת אגב, שבמקרה הנדון לא השפיעה ממילא על ההכרעה שנדרשה במערכת העובדתית שעמדה בבסיס הדין.

בהיבט המעשי מצאנו להביא סקירה זו על מנת שתעמוד בפני הדרגים המקצועיים בהליכי קבלת החלטות באותם תיקים בהם קיימת מחלוקת סביב היקפו של הכיסוי שהוענק עפ"י הפוליסה. כאמרת אגב נעיר, שבפסה"ד הנדון אין בגדר חידוש הלכתי, שכן חובת הווידוא האקטיבית הוטלה על מבטח בשורה ארוכה של פסקי דין, אלא שבפסה"ד הנדון הערתה של השופטת ברק ארז בולטת באמות המידה התקיפות שנקבעו על ידה, שתוצאתן להערכתנו בגל חדש של טיעונים מצד מבוטחים, מקום שמתעוררת מחלוקת סביב פרשנות תנאי או חריג בפוליסה.